

Haski tuzioci okoncali rad na optuznicama

Author: [Ana Uzelac](#)

Prva faza rada Medjunarodnog suda za ratne zlocine isteci ce 31. prosinca/decembra, nakon 12 godina optuznica, sudjenja, uspjeha i nedoumica

Glavna tuziteljica Haskog tribunala Karla del Ponte (Carla del Ponte) podnijet ce pred tim sudom ovog tjedna posljednje optuznice, sto znaci da slijedi jedan od kljucnih trenutaka u radu tuzilastva koje je sve vrijeme u gotovo podjednakoj mjeri bilo hvaljeno i kudjeno.

Mnogi promatraci vec godinama Uredu tuzilastva zamjeraju navodnu podloznost politickim pritiscima, ukazuju na pravne manjkavosti u njenom radu i optuzuju je za etnicku pristrasnost.

Medjutim, podjednako su ceste i pohvale na racun Ureda, odnosno njenog doprinosa tome da se – prvi put poslije nirnberskih procesa, koji su uslijedili po okoncanju Drugog svjetskog rata – pred lice pravde izvedu oredjene osobe osumnjicena za ratne zlocine, cime je uspostavljen vazan presedan u domeni medjunarodnog prava.

Tuzioci ce sve istrage na kojima rade okoncati 31. prosinca/decembra, nakon cega – poslije vjerojatnog potvrđivanja nekih ili svih od ukupno sest optuznica tokom siječnja/januara – Ured nece imati pravo podizati nove optuznice.

Umjesto toga, 500 ljudi ce u sljedecem razdoblju biti posveceno radu na sudjenjima okrivljenima najviseg ranga, te pruzanju pomoci svojim kolegama na podrucju bivse Jugoslavije u procesuiranju optuznica koje su podignute protiv optuzenika srednjeg i nizeg ranga, a koje su u medjuvremenu prepustene lokalnim sudovima.

Spomenuta ustupanja su takodjer dio izlazne strategije, kojom je predvidjeno da se sud ubuduce usredotoci iskljucivo na najvaznije optuzenike. Na taj nacin, Tribunal bi mogao okoncati sudjenja do 2008., da bi dvije godine kasnije – nakon sto razmotri i eventualne zalbe – uslijedilo i njegovo zatvaranje.

“PRZENJE SITNE RIBE”

Otkako je 1993. poceo s radom, Ured je podigao ukupno 83 javne optuznice, od kojih se osamdeset i jedna odnosila na ratne zlocine, a dvije na nepostivanje suda. Ocekuje se da ce sljedecih tjedana biti potvrđeno jos sest preostalih optuznica. Broj zapecacenih optuznica nije poznat, ali se pretpostavlja da ih ima manje od deset.

Optuznicama su obuhvacene 153 osumnjicene osobe, i to zbog navodnog sudjelovanja u zlocinima koji su se tokom devet godina odigrali u tri odvojena sukoba – u Hrvatskoj (1991), Bosni (1992-1995) i na Kosovu (1998-1999).

Medju optuzenim osobama su, na jednoj strani, obicni logorski cuvari i sitni kriminalci koji su postali gospodari rata, a na drugoj vojni i policijski duznosnici najviseg ranga, zajedno s prvim predsjednikom drzave kome se uopce sudi za ratne zlocine – bivsim jugoslavenskim predsjednikom Slobodanom Milosevicem.

Optuznice su cesto bile kritizirane zbog navodne etnicke pristrasnosti, pravne nedorecenosti, prevelikog obima i promjenljivosti optuzbi.

Vremenom su sve ucestalije bile i kritike na racun sudjenja optuzenicima nizeg ranga, pri cemu su neki promatraci ukazivali na okolnost da su milijuni americkih dolara potroseni da seobicnim zatvorskim cuvarima sudi pred najskupljim sudom na svijetu.

Tvrdi se da su se tuzioci od samog pocetka opredelili isprziti – sitnu ribu.

Direktor Instituta Otvoreno drustvo Arije Nejer (Aryeh Nejer), koji je sudjelovao u osnivanju Tribunala, izjavio je za IWPR: “Tuzilastvo je na samom pocetku pogrijesilo, jer se uglavnom usredotocilo na pocinioce nizeg ranga. Paznja je trebala biti usmjerena ka onima koji su najodgovorniji.”

Prva osoba kojoj se pred Tribunalom sudilo bio je Dusko Tadic, koji je osudjen za silovanja i ubojstva pocinjena pocetkom devedesetih u zatvorskim logorima na podrucju sjeverozapadne Bosne. Mnoge optuznice koje je prvih godina podigao tadasnji glavni tuzilac Ricard Goldstoun (Richard Goldstone) odnosile su se na logorske zapovjednike i strazare poput Tadica.

Iako se radilo o vrlo ozbiljnim optuzbama, slucajevi kao sto je Tadicjev djeluju prilicno blijedo kada se usporede sa sudjenjima visim zapovjednicima koji su se kasnije pojavili u Hagu.

Mnogi su se zbog toga zapitali nije li procesuiranje slucajeva poput Tadicjevog zapravo predstavljalo ogrjesenje o mandat kojeg su sudu povjerali Ujedinjeni narodi.

No, u nedavnom intervjuu za IWPR, Goldstoun je insistirao na tome da njegov Ured nije bio u stanju da polovinom devedesetih zapocne sudjenja najvisim duznonicima, jer je u to vrijeme rat jos uvijek trajao, pri cemu se vecina kasnijih optuzenika nalazila na vlasti.

“Vise od svega bih volio da smo mnogo ranije izašli s optuznicama protiv najodgovornijih”, izjavio je Goldstoun za IWPR.

“Ali, mi smo bili preventivno zaokupljeni uspostavljanjem temelja svoga rada – dobijanjem dozvole da istrazitelji putuju po regiji, osiguravanjem pristupa svjedocima i dokumentima i uvjervanjem lokalnih vlasti da stvore zakonske uvjete za rad istrazitelja na terenu.”

I tako su tuzioci, po Goldstounovim rijecima, pribjegavali podizanju optuznica protiv pocinilaca srednjeg ranga, a sve u nadi da ce kasnije ipak biti u prilici pozabaviti se i liderima.

“Svjedoci koji su nam u to vrijeme bili dostupni dolazili su u dodir samo s takvim osobama [srednjeg ranga], dok s liderima ocito nisu imali nikakvih kontakata”, rekao je on.

“U to vrijeme jos uvijek nije bilo 'zadimljenih pistolja'.”

Glavni tuzilac na nimborskom sudjenju pripadnicima nacistickih SS-odreda smrti, Benjamin Ferenc (Benjamin Ferencz), tvrdi da je Haski tribunal ucinio sve sto je pod postojećim okolnostima bilo u njegovoj moci.

“U Nirnbergu sam vodio postupak protiv 22 osobe zbog ubojstva milijun nevinih ljudi, a obavio sam posao za dva dana», izjavio je on za IWPR. “Bili su nam dostupni svi dokumenti, posto su Nijemci bili krajnje pedantni. Imali smo pristup svemu.”

Haski su tuzioci u pocetku pak bili liseni te vrste pomoci. U pocetnoj fazi nije bilo ni suda, ni uerda, ni pristupa dokumentima – a i rat je jos uvijek trajao. “Oni su pocinjali bukvalno ni od cega, oslanjajuci se samo na rezoluciju Vijeca sigurnosti UN-a”, rekao je Ferenc.

Prije isteka svog mandata, Goldstoun je 1995. ipak uspio podici optuznice protiv dvojice navodnih pocinilaca najviseg ranga, nakon cega je pocelo kazneno gonjenje politickih i vojnih lidera bosanskih Srba – Radovana Karadzica i Ratka Mladica. Njih dvojica su, pored ostalog, optuzeni i za genocid nad bosanskim Muslimanima.

Kada je u studenome/novembru 1995. rat u Bosni bio završen potpisivanjem mirovnog sporazuma u Dejtonu (Ohajo), novi problem s kojim se tuzilastvo suocilo bila je – kako se cinilo – nemogucnost dovodjenja optuzenika u Hag.

Medjunarodne mirovne trupe koje su od tada prisutne u Bosni prvobitno su se uzdrzavale od hapsenja optuzenika, i to prije svega zbog straha od narusavanja krhkog mira, ali i – kako su mnogi tvrdili – straha za vlastitu sigurnost.

Lokalne sigurnosne strukture u Srbiji, Bosni i Hrvatskoj jos uvijek su se nalazile pod kontrolom upravo onih ljudi koji je trebalo da budu uhapseni – sto dobrim dijelom i danas vazi za Republiku Srpsku (RS).

Dvojica bivskih lidera bosanskih Srba, Karadzic i Mladic, jos uvijek su – i nakon deset godina otkako su optuznice podignute – na slobodi. Stovise, smatra se da uzivaju organiziranu finansijsku i sigurnosnu podrsku. (Vidi tekst “SFOR i hapsenje optuzenika”, objavljen u Dnevniku Tribunala br. 384, 3. prosinca/decembra 2004.)

Mandat kanadske tuziteljice Luiz Arbur (Louise Arbour), koja je 1996. preuzela duznost od Goldstouna, bio je obiljezen velikim brojem zapecacenih optuznica – sto je i izazvalo prvi val kritike prema Uredu.

Tadasnji predsjednik Tribunala, talijanski sudac Antonio Kaseze (Antonio Cassese), priznao je da je i sam bio “veoma uznemiren tom praksom” i zabrinut zbog mogucnosti da sud time krši prava optuzenih. (Vidi tekst “Upotreba i zloupotreba zapecacenih optuznica”, objavljen u Dnevniku Tribunala br. 369, 30. srpnja/jula 2004.)

Medjutim, tuzioci su ipak odlucili nastaviti s tim nacinom rada: nove optuznice su objavljujane tek posto je mirovnim trupama prethodno bila pruzena prilika izvesti hapsenje.

Ta praksa je i danas na snazi. Tako su tek nedavno obznanjene optuznice protiv bivseg lidera hrvatskih Srba Gorana Hadzica, kao i protiv bosanskog Hrvata Miroslava Brala. Pritom je prvi od njih izbjegao hapsenje i jos uvijek je na slobodi, dok se drugi nalazi u pritvoru Tribunala.

Upotreba zapecacenih optuznica i promjena politickog ambijenta nakon Dejtona doveli su do prvog vala hapsenja i izrucenja optuzenika nizeg i srednjeg ranga.

No, osumnjicenici najviseg ranga jos uvijek su – sirom regije – zauzimali najvise položaje u sistemima vlasti.

Pred kraj mandata Arburove, izbio je rat na Kosovu. I tako je glavna tuziteljica – koju su u tome podrzale, kako zapadni diplomati, tako i organizacije za zastitu ljudskih prava – optuzila i najveću “zvjerku”. Kao tadašnji jugoslavenski predsjednik, Milošević je u svibnju/maju 1999. – nakon ozbiljne istrage, u vrijeme dok su jos uvijek trajali zračni udari NATO-a, kojima je taj sukob okončan – optuzen za zlocine koje su njegove formacije pocinile na Kosovu.

Nakon toga su uslijedile i nove optuznice protiv srpskih politickih lidera.

Dvije godine kasnije, Del Ponteova je, kao naslednica Arburove, podigla jos dvije optuznice protiv Miloševića, pripisujuci mu i odgovornost za zlocine pocinjene u Hrvatskoj i Bosni.

Tada je pocela i najproduktivnija, ali u isti mah i najkontroverznija faza u radu haskih tuzilaca.

PROSIRIVANJE OPSEGA OPTUZNICA

Otkako je prije pet godina preuzela dužnost glavne tuziteljice, Del Ponteova je podigla nesto vise od polovine od ukupnog broja optuznica, dok je vecinu ranije podignutih revidirala.

Njenim su dolaskom istrage prvenstveno usmjerene ka politickim liderima, uz pokrivanje sve duzeg perioda, pa i sve vece teritorije – sto je bila posljedica ambicije da se vise ne ukazuje na niz odvojenih zlocina, nego na citav politicki plan koji je omogućio da oni budu pocinjeni.

Prekretnicu je ipak oznacilo podizanje dvaju optuznica protiv Miloševića u jesen 2001. – za zlocine koje je navodno planirao i pocinio tokom ratova u Bosni i Hrvatskoj.

Pribjegavajući necemu sto su mnogi ocijenili kao provokaciju, Del Ponteova je u tim optuznicama uvela pojam “zajednickog zlocinackog poduhvata”, obuhvacajuci tom kategorijom velik broj politickih predstavnika Srba – iz Srbije, Bosne i Hrvatske.

Konstatirala je i da je “svrha tog zajednickog zlocinackog poduhvata bilo prisilno i trajno preseljenje vecine nesrpskog stanovništva” iz pojedinih dijelova Bosne i Hrvatske, koje je trebalo da bude omogućeno “cinjenjem zlocina”. Time je Del Ponteova na sebe preuzela teret dokazivanja da je tokom citavog jednog desetljeća glavna struja srpske politike na Balkanu po svojoj prirodi bila u osnovi – zlocinacka.

Slican zajednicki zlocinacki poduhvat spomenut je i u jednoj optuznici kojom se fakticki kriminalizira i politika koju su u Bosni tokom devedesetih vodile hrvatske vlasti.

Radi se o optuznici koja je ove godine podignuta protiv sestorice rukovodilaca bosanskih Hrvata, a u kojoj se navodi da su oni nastojali “politicki i vojno pokoriti, trajno raseliti i etnicki ocistiti bosanske Muslimane i ostale nehrvate” s teritorija koje su zlocinackim putem trebalo da budu pretvorene u “dio Velike Hrvatske”. U optuznicama se kao jedan od sudionika zajednickog zlocinackog poduhvata spominje i pokojni hrvatski predsjednik Franjo Tuđman.

Nastojanja tuzilaca da takvim optuznicama ponude zaokruženo povijesno vidjenje balkanskih ratova izazvala su velike nedoumice, i to ne samo medju predstavnicima pravne struke, nego i u javnosti uopce.

Napori da se ponudi takva, poopcena slika, rezultirali su dugim i slozenim optuznicama koje pak, u kombinaciji sa slozenom sudskom procedurom, dovode do maratonskih sudjenja cija duzina povremeno dovodi u pitanje cak i samu pravednost.

Stoga su se strucnjaci za ljudska prava u jednom trenutku zapitali nije li Ured tuzilastva svom zadatku ipak pristupio isuvise ambiciozno.

Ricard Diker (Richard Dicker), direktor Medjunarodnog programa pravde Organizacije za zastitu ljudskih prava (Human Rights Watch), smatra da su duge i komplicirane optuznice pomogle da se uvide izvjesna ogranicenja samih sudjenja.

“Znamo da ne mozemo ocekivati od jednog sudjenja da ponudi potpunu sliku zlocina koje su pocinili najodgovorniji optuzenici tokom godina koje su proveli na vlasti”, rekao je on.

Drugi pak tvrde da takve ambicije i razvoj pravnih kategorija koji su u njihovoj sluzbi predstavljaju mozda i najvaznije zavjestanje Tribunala.

Dzudit Armata (Judith Armata), koja kao predstavnica Koalicije za medjunarodnu pravdu vec dugo prati sudjenje Milosevicu, izjavila je: “Tuziteljica je razvila koncept koji omogucava stjecanje uvida u ono sto se dogadjalo u najvisim strukturama politicke moci – sto je sasvim drugaciji tip odgovornosti u odnosu na zapovijedaje zatvorskim logorima ili konkretnim jedinicama koje su pocinile zlocine.

“Postoji narocita vrsta odgovornosti, koja se tice promisljenog vodjenja politike za koju se zna da u nekom trenutku moze ili cak mora rezultirati zlocinima, kao sto je to i definirano kategorijom zajednickog zlocinackog poduhvata.”

Bivsi glavni tuzilac Goldstoun takodjer smatra da ambiciozno formulirane optuznice nemaju za posljedicu jedino prosirenje sudskih postupaka.

“Utvrđivanje potpune povijesne istine o onome sto se u bivsoj Jugoslaviji dogodilo – zahvaljujuci stotinama svjedoka i podrobno pripremljenim optuznicama – ostat ce upamceno kao najvazniji rezultat rada tuzilastva i jedno od onih dostignuca koja nadilaze kazneno gonjenje kao takvo», rekao je on.

Ne treba da cudi cinjenica da su ambicije i pravni koncepti tuzilaca na najveći otpor naisli upravo medju Srbima – budući da su vecina haskih optuzenika Srbi i da su mnogi srpski ratni lideri umijesani u zajednicke zlocinacke poduhvate.

Sudeci po rezultatima posljednjeg istrazivanja javnog mnjenja, koje je sproveda beogradska agencija Strateski Marketing (Strategic Marketing), 32 posto stanovnika Srbije smatra da je glavni cilj Tribunala – “okriviti Srbe za sve ratne strahote”.

Svaki cetvrti ispitanik tvrdi da ga je na takav zakljucak naveo “rad tuzilaca Haskog tribunala”.

Direktor beogradskog Centra za ljudska prava, Vojin Dimitrijevic, koji je sudjelovao i u formuliranju samih pitanja koja su prilikom spomenutog istrazivanja postavljena, smatra da upornost s kojom tuzilastvo insistira na izvjesnim politickim idejama – poput, recimo, Velike Srbije – predstavlja “jednu od najvećih gresaka [Ureda]”.

Dimitrijevic je za IWPR izjavio da je poriv za prodiranjem drzavnih granica u regiji, jos od pocetka 19. stoljeca, postojao i na drugim stranama, da on «sam po sebi ne predstavlja nikakav politicki zlocin», te da njegovo uvodjenje u optuznice mnogi Srbi vide kao pokusaj da ih se kolektivno okrivi za zlocine koje su pocinili pojedinci.

Nasuprot tome, u Bosni se – buduci da su njeni gradjani bili najveće zrtve zlocina – na racun tuzilaca izricu kritike zbog preusko koncipiranih optuznica.

Profesor filozofije prava na Sarajevskom sveucilistu, Zdravko Grebo, zali sto tuzilastvo nije otislo i korak dalje: trebalo je, po njegovim rijecima, na odgovornost pozvati stvarne ideologe i tvorce nacionalne politike koja je dovela do zlocina – ukljucujuci pripadnike medija i akademija.

Grebo je u tom kontekstu napomenuo da sudjenja radijskim novinarima pred Tribunalom za ratne zlocine pocinjene u Ruandi predstavljaju primjer onoga sto je moglo biti ucinjeno.

“Inspiratori zlocina – ljudi koji su ranih devedesetih sve pljackase, silovatelje i ubojce nastojali uvjeriti da oni u stvari ispravljaju povjesne nepravde koje su njihovim narodima pocinjene – ostali su, na svim stranama, nedirnuti”, izjavio je on za IWPR.

“Osobno, smatram da je to najveći propust u radu tuzilastva.”

Jedan od momenata koji je tokom mandata Del Ponteove takodjer bio povod slicnim nedoumicama o radu tuzilastva jest i okolnost da je u jednom trenutku donesena odluka da je s optuzenicima – a u cilju ubrzanja rada suda, te istovremenog pribavljanja dobrovoljnih svjedocenja optuzenika protiv onih koji su im bili nadredjeni, odnosno utvrdjivanja povjesne istine o zlocinima koji su pocinjeni – moguće sklapati i nagodbe o priznavanju krivice na nacin na koji je to uobicajeno u Americi.

Medju optuzenicima visokog ranga koji su pristali na takvu nagodbu bili su i bivsi rukovodilac hrvatskih Srba Milan Babic, nekadasnja predsjednica bosanskih Srba Biljana Plavsic, kao i odredjen broj optuzenika srednjeg ranga – uglavnom oficira bosanskih Srba koji su sudjelovali u srebrenickom masakru. Nekima od njih su zauzvrat bile izrecene iznenadjujuće blage kazne – sto je recimo slucaj s Plavsicevom, koja je osudjena na svega 11 godina zatvora.

Ovakva je praksa ubrzo izazvala negodovanje zrtava rata, ali ne samo njih.

“Od samog pocetka sam bio zgrozen tom idejom [o sklapanju nagodbi o priznanju krivice]”, izjavio je Grebo.

“To mi se cinilo monstruoznim. Na sudjenjima za 'obicne zlocine' moguće je izreci kaznu od 30 ili 35 godina za jedno jedino ubojstvo, dok je Haski tribunal osobe koje su bila voljne priznati krivicu za masovna ubojstva osudjivao na daleko blaze kazne zbog toga sto su se ona o tome sporazumjela upravo s onima koji su zaduzeni za njihovo kazneno gonjenje.”

Kritike poput ove stizale su čak i od dužnosnika Tribunala. U intervjuu koji je prošle godine dao za IWPR, visoki sudac Međunarodnog suda Wolfgang Somburg (Wolfgang Schomburg) odbacio je ideju sklapanja nagodbi o priznanju počinjenih ratnih zločina kao "neprincipijelnu". Svoje neslaganje on je izrazio i na sudu, tako što je odbijao slijediti preporuke tuzilastva, zalazuci se za izricanje daleko strožijih kazni od onih koje su bile predlagane.

Ured tuzilastva bi pak u takvim prilikama insistirao da optuženici koji su pristali na nagodbu moraju izraziti i iskreno kajanje, ali i pristati na to da se kao svjedoci optužbe pojave na drugim sudjenjima. Osim toga, tuzioci su pod pritiskom priznali da je ovakav aranžman često predstavljao i jedini način da se probije zavjera sutnje koja je pratila pojedine zločine.

Čak i najglasniji kritičari Tribunala uzavali su neke od spomenutih argumenata. Ostalo je međutim izvjesno osjećanje gorčine, barem u onim slučajevima kada optuženici i optuženice nisu u potpunosti postojali svoj dio dogovora.

Tako, na primer, Plavsiceva nije ispunila obećanje da će se pred sudom pojaviti kao svjedok optužbe, o čemu se Tribunal uporno odbijao izjasniti. A oni koji su pristali svjedočiti – poput nekih optuženika za Srebrenicu – u nekoliko su navrata tokom unakrsnih ispitivanja pokazali da im namjere nisu bile iskrene.

POLITICKO RAZMIMOILAZENJE

Nastojanje tuzilaca da se pred sud izvedu arhitekti ratova vođenih na području bivše Jugoslavije imalo je i dalekosežne političke posljedice u regiji – a naročito u Srbiji.

Međunarodna je zajednica pitanje spremnosti balkanskih država da izruče optuženike Hagu promatrala kao mjeru njihovog napretka u pravcu demokratizacije, ali i podobnosti za pomoć Zapada i članstvo u međunarodnim institucijama – pri čemu su onima koji bi ostali nepokorni ta prava bila uskracivana.

Za pokojnog srpskog premijera Zorana Djindjica – koji je 2001. uhapsio Milosevica i poslao ga u Hag – optužnice Tribunala su predstavljale najveći politički izazov.

Hapsenje i izručivanje optuženika bilo je izuzetno teško u ambijentu u kojem su se osobe koje su osumnjicene za ratne zločine još uvijek nalazile na vlasti i u kojem su nacionalistička osjećanja još uvijek bila snažna.

U takvim okolnostima, Djindjic se opredijelio da izručivanje optuženika predstavi kao cijenu koju je Srbija morala platiti kako bi dobila pomoć Zapada, a ne kao način sprovođenja pravde.

Iako je takav pristup suradnji često bio povod različitih kritika, veliki broj promatrača smatra da je pragmatični, prozapadni premijer tu svoju spremnost na kraju platio i životom.

Nakon što je 2003. ubijen Djindjic, pojavilo se strahovanje da je jedan od povoda za atentat bila upravo suradnja s Tribunalom.

Republike i entiteti u regiji i danas plaćaju cijenu svoje nesuradnje.

Uporno odbijanje Hrvatske da uhapsi odbjeglog generala Antu Gotovinu dovelo je ovog mjeseca i do uvjetovanja pocetka pregovora o mogucem pridruzivanju zemlje Europskoj Uniji. Cinjenica da Srbija nakon atentata na Djindjica odbija ispuniti zahtjeve Tribunala rezultirala je zamrzavanjem medjunarodne pomoci. Nespremnost RS-a da, devet godina nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma, uhapsi makar i jednog optuzenika, sprijecava nastojanje Bosne da se prikljuci NATO-vom programu Partnerstvo za mir.

Postoje i misljenja da Ured tuzilastva svojim insistiranjem na suradnji izaziva nestabilnost na Balkanu.

Ove jeseni je, gotovo deset godina nakon potpisivanja prve optuznice, nekolicina balkanskih medija prenijela stavove bivseg americkog ambasadora u Hrvatskoj i Srbiji i Crnoj Gori, Vilijema Montgomerija (William Montgomery), koji tvrdi da je politika Del Ponteove pridonijela jacanju nacionalizma u regiji.

Americka vlada je u medjuvremenu saopmila da taj komentar ne izrazava njen sluzbeni odnos prema haskom tuzilastvu.

Nekolicina analiticara tvrdi da rad svakog tuzilastva neminovno izaziva nezeljene reakcije u samj regiji.

“Zadatak tuzilastva je izvesti ljude pred sud, a to samo po sebi moze izazvati politicku nestabilnost”, izjavio je Tim Dzuda (Tim Judah), autor dvaju knjiga posvecenih sukobima na Balkanu, koji vec dugo prati i rad Tribunala.

“No, to je gotovo neizbjezan strukturalni problem koji proistjece iz prirode mandata tuzilastva.”

S ovakvim je stavom saglasna i Armata, koja konstatira: “Gonjenje najodgovornijih dovodi do razotkrivanja krvolocnih rezima i tajnih interesa, koji uvijek bivaju ugrozeni kada ljudi se pokusavaju obracunati s prosloscu.”

Nejer pak priznaje da je “bilo situacija u kojima su [tuzioci Tribunala] mogli pokazati visi stupanj diplomaticnosti”.

On, medjutim, smatra da bi ipak bilo nepravedno kriviti Ured tuzilastva da je, time sto je radio svoj posao, doveo do destabilizacije Balkana.

“Stabilnost bi se mogla postici i prikriivanjem ili zanemarivanjem najvećih zlocina, ali ljudi takve stvari ne zaboravljaju”, rekao je on.

“U takvim slucajevima racun za to sto pojedinci nisu bili proglašeni odgovornima biva ispostavljen buducim generacijama – obicno u obliku novih ratova i novih zlocina. Insistiranje na odgovornosti predstavlja mozda najbolje sredstvo za sprijecavanje eventualnih buducih zlocina.”

UTJECAJ U REGIJI

Rezultati istrazivanja javnog mnijenja pokazuju da vise od polovine stanovnika Federacije ima povjerenja u Tribunal, dok to ipak ne vazi za vise od 60 posto njihovih srpskih susjeda.

Na Kosovu je pak podrška sudu UN-a u listopadu/oktobru iznosila 84 posto. Međutim, tamosnje se istraživanje odnosilo na razdoblje koji je neposredno prethodio prvom sudjenju osumnjicima kosovskim Albancima, pa će tek u budućim istraživanjima vjerojatno doći do izražaja i posljedice negativne medijske kampanje koja to sudjenje prati.

No, očigledno je da u neslaganju i neznanju, koji prate rad Tribunala, prednjače Srbi.

Spominjano istraživanje pokazalo je i da, desetak godina nakon što je u Hagu podignuta prva optuznica protiv zapovjednika jednog srpskog logora u Bosni, svega jedna četvrtina stanovništva Srbije vjeruje da su takvi logori uopće i postojali.

Manje od petine stanovništva vjeruje da je jugoslavenska vojska pljackala Dubrovnik ili granatirala Mostar; da su pripadnici srpskih paravojski ubijali civile u istočnoj Bosni ili da su srpske snage sigurnosti vrsile progon kosovskih Albanaca.

Neki promatrači procjenjuju da su tuzioci – usprkos negativnom pristupu lokalnih medija i političkih elita – mogli učiniti mnogo više kada je riječ o objašnjavanju vlastitog rada ljudima u regiji.

“Tribunal ne postoji u vakuumu”, kaže Dimitrijević. “Ured tuzilastva uvijek iznova propusta priliku pokazati razumijevanje za lokalne okolnosti – svejedno radi li se o odsustvu odgovarajuće kampanje informiranja, lošem 'tajmingu' optuznica ili loše odabranim svjedocima.”

No, haski tuzioci ipak tvrde da su učinili sve što su mogli da njihova poruka stigne na svoje odrediste u regiji – ali i podvlače da njihov zadatak nipošto nije lak.

“Ni mi, ni Tribunal, ne raspolazemo adekvatnim sredstvima, niti bi čak trebalo da se natjecemo s moćnom mrežom medija ili političkim opcijama koje oblikuju javno mnijenje na Balkanu”, izjavila je glasnogovornica tuzilastva Florans Artman (Florence Hartmann).

“Tuzilastvo nema mandat raditi na vlastitoj popularnosti, nego na sprovođenju pravde.

“Ured tuzilastva smatra da je regiji prenio poruku o potrebi za istinom i pravdom. A da li je ta poruka i prihvaćena – to je drugo pitanje.”

Pravda bi, prema očekivanjima, trebala ubrzati proces pomirenja na Balkanu – pa ipak, promatrači se slažu da se to još uvijek nije desilo.

Upravo tim pitanjem se podrobno bavio Dzuda, koji tvrdi: “Pomirenje je jedan od proklamiranih ciljeva Tribunala.

“No, učinak suda je u tom pogledu u najboljem slučaju polovican, pri čemu se uspjesi tiču na primjer relativne normalizacije u zapadnoj Bosni ili krsenja tabua srebreničkog masakra među Srbima.”

Nirnbenski tuzilac Ferenc odlučno tvrdi da je povjerenje tek jedan od aspekata rada tuzilastva.

“Tuzioci su tu da sprovode pravdu, da pocinioce najtezih zlocina proglase odgovornima i da, ukoliko je to moguće, sprijece eventualno ponavljanje takvih zlocina”, rekao je on.

Ricard Diker smatra da smo “mozda imali prevelika ocekivanja kada je rijec o utjecaju” rada suda. “Nisu dovoljna samo sudjenja. Potrebno je i da prodje vrijeme kako bi se zalijecile rane”, tvrdi on.

Nasuprot tome, predsjednik Hrvatskog Helsinskog odbora (HHO), Zarko Puhovski, tvrdi da je tuzilastvo svojom istrajnoscu ipak postiglo mnogo vise nego sto se na prvi pogled cini.

“Pocinioci ratnih zlocina mogu u ocima jednog dijela stanovnistva izgledati kao heroji, ali vecina zaista zeli distancirati se od zlocina koji su navodno pocinjeli u njihovo ime”, kaze on.

“[Tuzioci] su srusili tabue koji okruzuju ratne zlocine. Zahvaljujuci njihovoj upornosti postao je moguc razgovor i o zlocinima koje je pocinila vlastita strana, a ne samo o zlocinima drugih.”

Cak i u Srbiji, gdje je anti-hasko raspolozenje najsnaznije, ukupna je klima ipak prilicno drugacija od one koja je vladala prije samo pet godina.

Spominjano istrazivanje javnog mnijenja pokazalo je da 37 posto stanovnistva ipak smatra da je, u cilju napretka, nuzno suocavanje s ratnom prosloscu i prihvacanje svog dijela odgovornosti.

U Bosni pak, po misljenju profesora Greba, rad suda i njegovog tuzilastva predstavlja “jedini izlaz”.

“Potpuna istina o zlocinima mozda nikada nece biti saopcena, niti ce svaki pocinilac biti izveden pred lice pravde”, kaze on, “i to je nesto sto moramo prihvatiti.

“Ali, postoji makar priznanje patnji koje su ljudi prezivjeli, kao i minimalna satisfakcija za te patnje. Nadam se da je to dovoljno da bi se sprijecilo da se nakon 40 godina ljudi ponovo late oruzja kako bi naplatili stare dugove.”

NAUCENE LEKCIJE

Osvrcuci se na dvanaestogodisnji rad tuzilastva, promatraci ukazuju na nekoliko kljucnih stvari o kojima se mora voditi racuna ukoliko izvjesni sudovi – a pogotovo nedavno osnovani Medjunarodni kazneni sud (MKS) – zele izbjeći one probleme s kojima se suocio Tribunal.

“Moramo prihvatiti da ce i ubuduće postojati vremenska i ogranicenja u resursima kada je o radu tuzilaca rijec”, kaze Diker.

“Oni ce se morati potruditi da na najbolji nacin iskoriste ono cime raspolazu: da se usredotoce na pocinioce najviseg ranga, na najteze optuzbe i najbolje dokaze, kao i da se odreknu ambicije da pisu povijest. Sudjenja za zlocine moraju ostati ono sto su – dakle, sudjenja.”

I Ferenc ima jedan savjet za one koji ce ubuduće slijediti put haskog tuzilastva.

“Mislim da bi novi tribunali morali ograniciti vrijeme rada, opseg optuzbi i broj optuzenika”, rekao je on. “Tada tuzioci nece morati strahovati od predugih sudjenja zbog kojih postoji rizik da se oni koji ih podrzavaju pretvore u njihove nevoljne kriticare.”

Dodao je i da, pod postojećim okolnostima, tuzioci Tribunala ipak “mogu biti ponosni na posao koji su obavili”.

Po njegovim rijecima, cinjenica da je osnovan i MKS, predstavlja najbolju potvrdu da je ideja medjunarodne pravde, kako tvrde i osnivaci Haskog tribunala, pobijedila – pri cemu je veliki dio tog uspjeha posljedica vjestine tuzilaca i njihove predanosti vlastitom poslu.

“Prisustvovali smo evoluciji pravde kakva je prije samo 20 godina bila nezamisliva”, rekao je Ferenc.

Ana Uzelac je voditeljica projekta IWPR-a u Hagu.

Location: [Balkans](#)
[Macedonia](#)
[Albania](#)
[Serbia](#)

Source URL: <https://iwpr.net/sr/global-voices/haski-tuzioci-okoncali-rad-na-optuznicama>